

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO WPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

3. Miejscowość

WAPNO

21034

1. Nazwa

ESTAKADA KOMUNIKACYJNA (WSCH.)

w zespole Kopalni Soli Wapno

2. Czas powstania

1929–1930

4. Adres

ul. Solna 1

62–120 Wapno

nr ewidencyjny działki 149/23 i 149/48

nr księgi wieczystej

11. Widok estakady od południowego zachodu, plan orientacyjny i rzut przyziemia estakady

5. Przynależność administracyjna

województwo **wielkopolskie**

powiat **wągrowiecki**

gmina **Wapno**

6. Współrzędne geograficzne

N 52° 54' E 17° 28'

7. Poprzednie nazwy miejscowości

Wapno/Neusalzhof

8. Właściciel i jego adres

Starostwo Powiatowe w Wągrowcu
Ul. Tadeusza Kościuszki 15
62–100 Wągrowiec

9. Użytkownik i jego adres

Starostwo Powiatowe w Wągrowcu
Ul. Tadeusza Kościuszki 15
62–100 Wągrowiec

10. Formy ochrony

Nr rej.: **1057/Wlkp/A z 5.06.2018 r.**

Budowla powstała jako integralny element założenia technologicznego, łączącego w sobie młyn solny z kruszarką oraz kompleks zwartych w osi wschód – zachód magazynów soli, worków na sól oraz budynku skażania/denaturyzacji soli. Całość powstała w latach 1929–1930 i stanowiła bardzo nowoczesny pod względem konstrukcyjnym zespół obiektów, wykorzystujący jako układ nośny żelbetowy ustrój ramowy.

Projekt architektoniczno-budowlany został przygotowany w 1928 r. przez biuro inżynierskie C. Lubiński i K. Jaskulski z Warszawy (Przedsiębiorstwo Budowlane i Biuro Inżynierskie C. Lubiński i K. Jaskulski Sp. z o.o.), którego kierownikiem był wówczas Bronisław Bukowski, twórca polskiej szkoły technologii betonu i żelbetu, późniejszy profesor Politechniki Warszawskiej oraz Gdańskiej. Sama firma Lubińskiego i Jaskulskiego specjalizowała się w projektach i budowach kolejowych, konstrukcjach żelbetowych, budowie domów mieszkalnych oraz obiektów architektury przemysłowej, ponadto technicznych obiektach inżynierskich.

Wschodnia estakada komunikacyjna została przerzucona nad terenem bocznic kolejowej, a służyła do spięcia drugiego piętra młyna z budynkiem skażania/denaturyzacji soli i hal magazynowych soli. Tędy transportowano worki z solą do magazynów i tędy transportowano sól do skażania z budynku młyna.

Estakada została pozbawiona dekoracji architektonicznej, ale gładkie elewacje betonowego lica podzielono tektonicznie słupami żelbetowych ram. Długie elewacje boczne ożywiają po dziś dzień rozmieszczone rytmicznie otwory okienne, pozbawione jednak stolarki okiennej.

Stylistycznie obiekt tkwi w konwencji modernistycznej, eksponując prostotę elewacji oraz silną geometryzację płaszczyzn.

Patrz też karta: Młyn solny w zespole Kopalni Soli Wapno

Sytuacja: Estakada wschodnia stanowi element szerszego założenia przestrzennego i technologicznego zakładu przerobczego soli, znajdującego się na terenie dawnej kopalni soli w południowo-zachodniej części miejscowości, przy ob. ul. Solnej nr 1 względnie szosie z kierunku Janowca Wielkopolskiego do Wapna tudzież Kcyni. Estakada łączy w osi południkowej młyn solny (na północy) z budynkiem skażania/denaturyzacji soli i magazynami soli (na południu). Po jej zachodniej stronie znajduje się druga galeria komunikacyjna (zachodnia), zaś po stronie wschodniej otwarta przestrzeń dawnej bocznic kolejowej, której tory znajdowały się też pod galerią.

Materiał, konstrukcja, technika: Obiekt wykonany przy użyciu niekonwencjonalnych (dla międzywojennej Polski) technologii budowlanych (konstrukcja żelbetowa), choć znanych oczywiście w budownictwie o przeznaczeniu industrialnym. Podstawowy budulec to żelbet, z którego wykonano ściany, pomost podłogowy oraz stropodach; dach kryty papą bitumiczną na lepiku.

Ściany: Tylko zewnętrzne, wykonane ze zbrojonego prętami betonu, rozczłonkowane zewnętrznie żelbetowymi słupami ram, kreujących w tektonice podziały lizenowo-płycinowe; słupy kotwione u góry stalowymi ściągami, zewnętrznie obetonowanymi i tworzącymi w całości żelbetowe ramy; płaszczyzny ścian przeszyte prostokątnymi otworami okiennymi.

Sklepienia i stropy: Stropodach żelbetowy, w formie walcowatej, związany integralnie ze ścianami bocznymi estakady, z którymi tworzy ustrój monolityczny (dach łukowy monolityczny płytowy).

Wieżba dachowa: Brak.

Pokrycie dachu: Podwójna papa bitumiczna na lepiku, wzdłuż podłużnych krawędzi estakady uformowane w żelbecie rynnowo spływy do wód atmosferycznych.

Posadzki, podłogi: Wylewka betonowa na żelbetowej konstrukcji pomostu podłogowego.

Schody: Brak.

Otwory: Drzwiowe: dwa: na krańcach estakady; o wykrojach prostokątnych; pozbawione zamknięcia w formie bram/wrót.

Okienne: o wykrojach prostokątnych, rozmieszczone symetrycznie w ścianach obwodowych wschodniej i zachodniej; pozbawione całkowicie stolarki okiennej i częściowo wtórnie przemurowane (we wschodniej ścianie wszystkie, w zachodniej kilka).

Rzut: Budowla bazująca na planie wydłużonego prostokąta o wymiarach zewnętrznych ok. 5,4 x 20,1 m, wewnątrz jednoprzestrzenna i stanowiąca korytarz komunikacyjny; w murach obwodowych rozmieszczone rytmicznie żelbetowe słupy ram.

Bryła: Jednomodułowa i jednokondygnacyjna; uformowana jako wąski i podłużny prostopadłościan, nakryty dachem łukowym płytowym; wysokość wnętrza ok. 3,85, a wysokość całkowita ok. 4,3 m.

Elewacje: Wykonane w betonie, silnie zgeometryzowane, jednorodne kolorystycznie i pozbawione detalu architektonicznego o funkcji dekoracyjnej; słupy ustroju ramowego kształtują czytelne podziały tektoniki lizenowo-płycinowej.

Wnętrze: Jednorodne, korytarzowe; pozbawione dekoracji.

Wyposażenie: Brak.

Instalacje: Brak.

14. Kubatura <p style="text-align: center;">ok. 400 m³</p>	15. Powierzchnia użytkowa <p style="text-align: center;">ok. 100 m²</p>	16. Przeznaczenie pierwotne <p style="text-align: center;">Galeria komunikacyjna pomiędzy młynem a budynkiem skażania soli i magazynów soli</p>	17. Użytkowanie obecne <p style="text-align: center;">Obiekt nieużytkowany</p>
18. Stan zachowania <p>Estakada utrzymała oryginalną bryłę oraz materiał konstrukcyjny, a ponadto także elewacje. Jedyne braki dotyczą stolarki okiennej, która nie przetrwała w otworach okiennych, zaś pokrycie dachu papą bitumiczną jest w dużej mierze nieszczelne. Agresywne środowisko zewnętrzne (sól) w połączeniu z wodą doprowadziły do osłabienia i uszkodzenia żelbetowych elementów konstrukcyjnych, w szczególności do odspajania/erozji betonu od stalowego i skorodowanego zbrojenia. Tego typu uszkodzenia widoczne są w m.in. w obrębie żelbetowych podłużnic i poprzecznic stanowiących pomost estakady. Odspajanie betonu od korodujących prętów zbrojenia widoczne jest również w obrębie płaszczyzn ścian, a także wewnętrznych belek ram. W chwili obecnej estakada jest stabilna, a sama konstrukcja nośna nie wykazuje jeszcze oznak poważniejszych uszkodzeń.</p>		19. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie <p>Zgodnie z wcześniejszymi opiniami i na podstawie badań naukowych, kompleks międzywojennych zabudowań zakładu przeróbczego soli (w tym obie estakady komunikacyjne) został w 2018 r. objęty ochroną prawną. Decyzja ta nie może budzić żadnych wątpliwości, zważywszy na fakt, że waloryzacja pod kątem zabytku, czyli z perspektywy wartości naukowych, historycznych, a nawet artystycznych, dała jednoznacznie pozytywne wyniki.</p> <p>Szczegółowe uzasadnienie wpisu do rejestru zabytków zostało podane przy okazji opinii specjalistycznych, a zatem nie ma potrzeby go tutaj przytaczać.</p> <p>Estakada wschodnia pozostaje nieużytkowana, choć jej wewnętrzny korytarz pozostaje otwarty od strony młyna oraz budynku skażania soli.</p> <p>W chwili obecnej największe zniszczenia estakady wywołują warunki atmosferyczne, a zatem analogicznie do innych budowli zabytkowego kompleksu, w pierwszym rzędzie trzeba zabezpieczyć dach poprzez pokrycie papą bitumiczną albo termozgrzewalną. Odparzenia betonu od korodujących zbrojeń w dolnych podłużnicach i poprzecznicach wymagają już podjęcia bardziej skomplikowanych prac konserwatorskich, ale w chwili obecnej budynki powinny być przede wszystkim zabezpieczone w sferze pokrycia dachowego, a w dalszej kolejności można przygotować program prac konserwatorskich związanych z betonem.</p> <p>Sama estakada jest też ciągiem korytarzowym, zdylatowanym w centrum, a zatem należy mieć na uwadze jej wzmocnienie lub podparcie w punkcie dylatacji, aby nie doszło do przełamania i zarwania obiektu.</p>	

20. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- Archiwum Państwowe w Poznaniu Oddział w Gnieźnie, Kopalnia Soli w Wapnie, sygn. 3, 4, 10a, 22, 24;
- Archiwum Państwowe w Poznaniu Oddział w Pile, Kopalnia Soli i Zakłady Remontowe w Wapnie, sygn. 12;
- Muzeum Regionalne w Wągrowcu, Archiwum Kopalni w Wapnie (materiały opisowe, dokumentacja fotograficzna, dokumentacja rysunkowa techniczna);

23. Bibliografia

- Grabowski Z., *Wpływ górnictwa gipsowego i solnego na rozwój Wapna i okolicy*, „Kronika Wielkopolski”, nr 2 (146), 2013,
- *Kopalnia soli w Wapnie. Rys historyczny*, pod red. S. Kopecia, Poznań 1963,
- Lisiecki M., *Kopalnia wczoraj i dziś. Zarys dziejów Kopalni Soli w Wapnie (1911–1991)*, b.m.w. 2007,
- Muszyński H., *Kopalnia soli w Wapnie*, „Ziemia Wągrowiecka”, nr 1, 1999,
- Urbaniak M., *Kompleks młyna solnego i magazynów byłej kopalni soli w Wapnie. Uwarunkowania i przesłanki do ochrony XX-wiecznych budowli przemysłowych jako trwałej ruiny*, „Ochrona Dziedzictwa Kulturowego”, nr 6, 2018,

25. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania)

- <https://www.youtube.com/watch?v=YNd4APRkcfw>,

21. Uwagi

Patrz też inne karty: młyn solny, kruszarka soli, magazyn soli (zachodni), magazyn soli (wschodni), magazyn worków na sól, budynek skażania (denaturyzacji) soli, estakada komunikacyjna (zachodnia) – w zespole Kopalni Soli Wapno

22. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

24. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

tekst

dr hab. Miron Urbaniak, prof. nadzw., październik 2020

plany, rysunki

dr hab. Miron Urbaniak, prof. nadzw., październik 2020

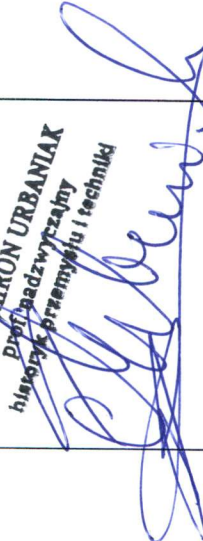
fotografie

dr hab. Miron Urbaniak, prof. nadzw., wrzesień 2020

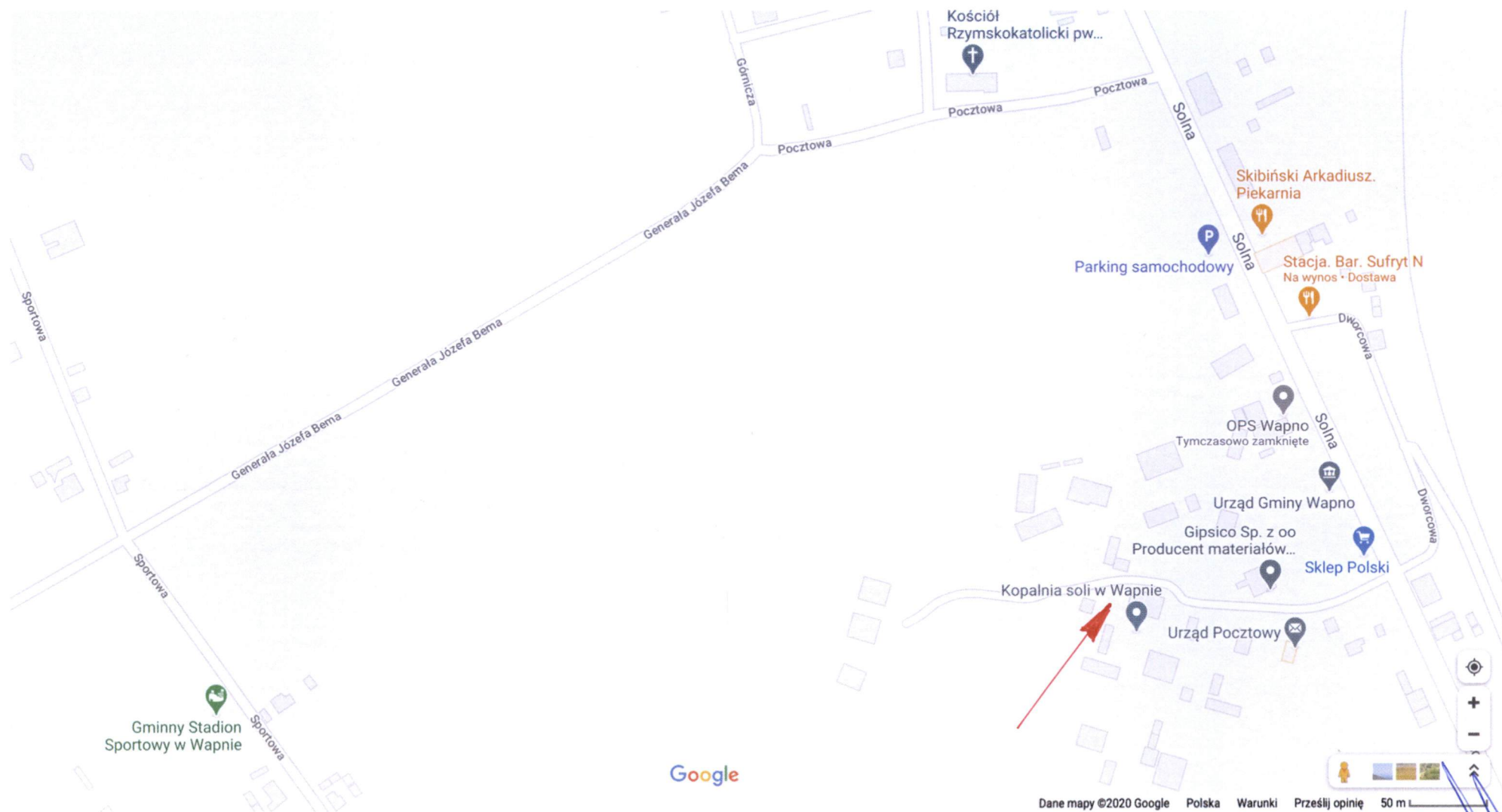
26. Załączniki

Nr 1 – dokumentacja kartograficzna współczesna
Nr 2 – dokumentacja techniczno-budowlana,
Nr 3–6 – dokumentacja fotograficzna.

dr hab. MIRON URBANIAK
prof. nadzw. Instytutu
Historii Przemysłu i Techniki

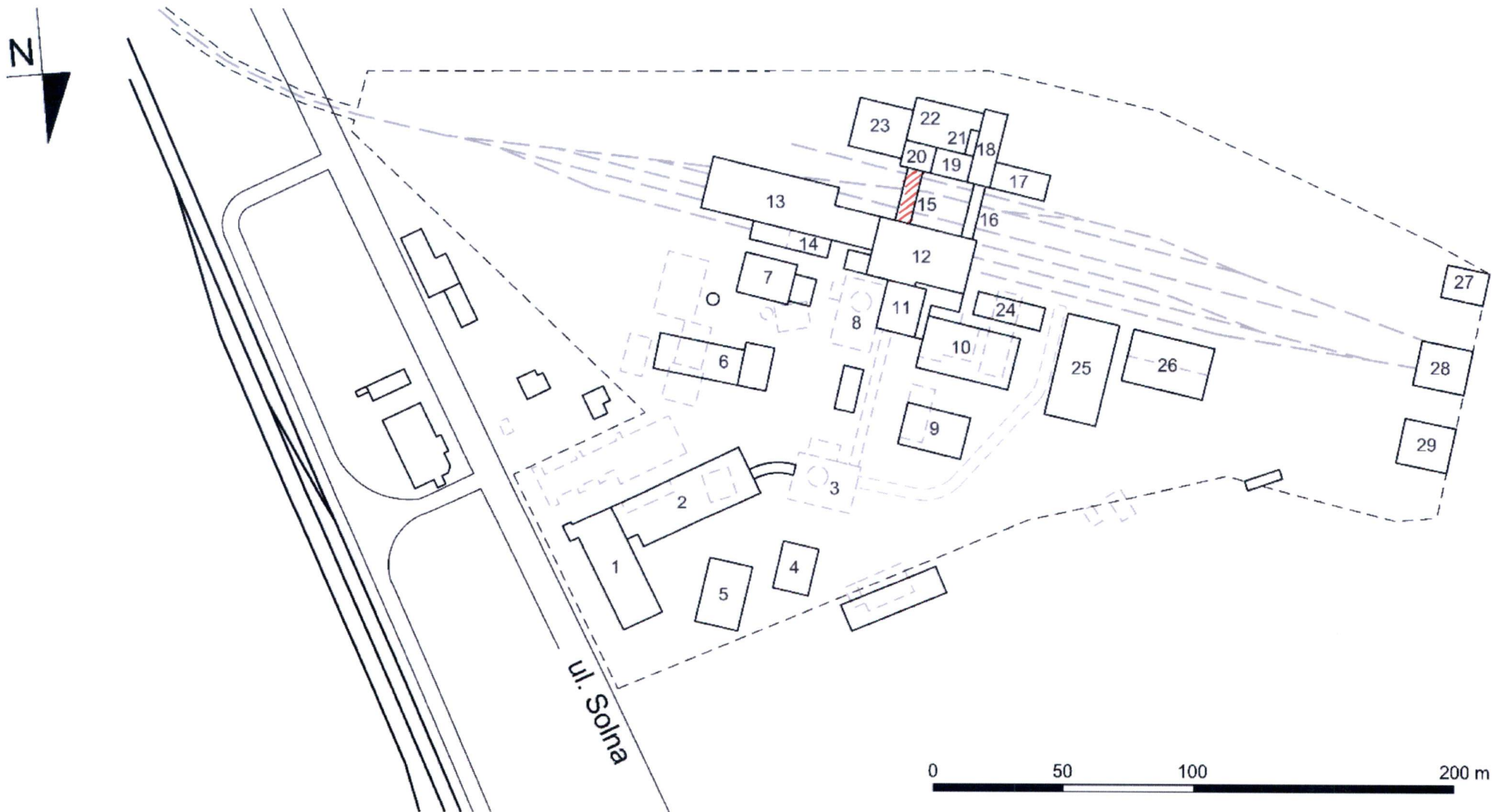

1. Miejscowość	WAPNO	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	Wapno	ESTAKADA KOMUNIKACYJNA (WSCHODNIA) w zespole Kopalni Soli Wapno	Dokumentacja kartograficzna współczesna
3. Powiat	wągrowiecki		
4. Województwo	wielkopolskie		

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)

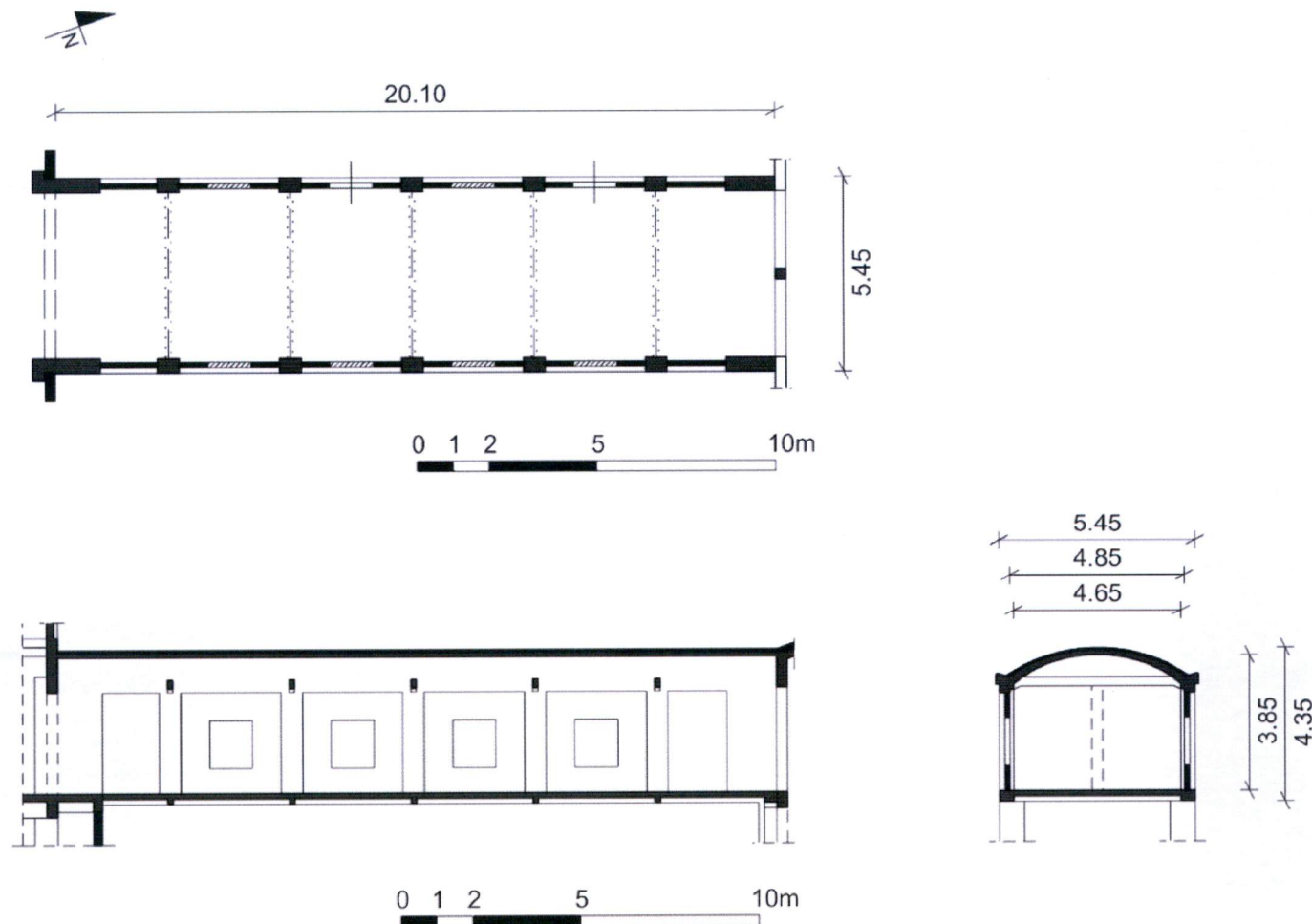
październik 2020,
dr hab. Miron Urbaniak, prof. nadzw.

Plan sytuacyjny dawnej kopalni soli w Wapnie

- 1 – budynek biurowo-administracyjny kopalni (ob. Urząd Miasta i Gminy), 2 – biuro, łącznia z przebieralnią górniczą i magazyn (ob. biura firmy Gipsico), 3 – miejsce nadszybia szybu Wapno II, 4 – budynek parowej maszyny wyciągowej, 5 – budynek magazynowy, 6 – kotłownia parowa z kominem przemysłowym, 7 – budynek elektrycznej maszyny wyciągowej, 8 – miejsce nadszybia dawnego szybu, 9 – magazyn, 10 – warsztat ślusarski, 11 – budynek kruszarki soli (łamaka), 12 – młyn solny, 13 – hala remontowa napraw cystern i wagonów, 14 – lokomotywnia prostokątna, **15 – estakada komunikacyjna wschodnia**, 16 – estakada komunikacyjna zachodnia, 17 – magazyn soli (zachodni), 18 – magazyn worków na sól, 19 – magazyn soli (wschodni), 20 – budynek skażania soli, 21 – budynek administracyjno-biurowy, 22 – budynek magazynowy, 23 – budynek magazynowy, 24 – budynek produkcyjny gipsu, 25 – budynek magazynowy, 26 – budynek magazynowy, 27 – budynek materiałów wybuchowych, 28 – budynek lokomotywni prostokątnej, 29 – budynek garażowy.

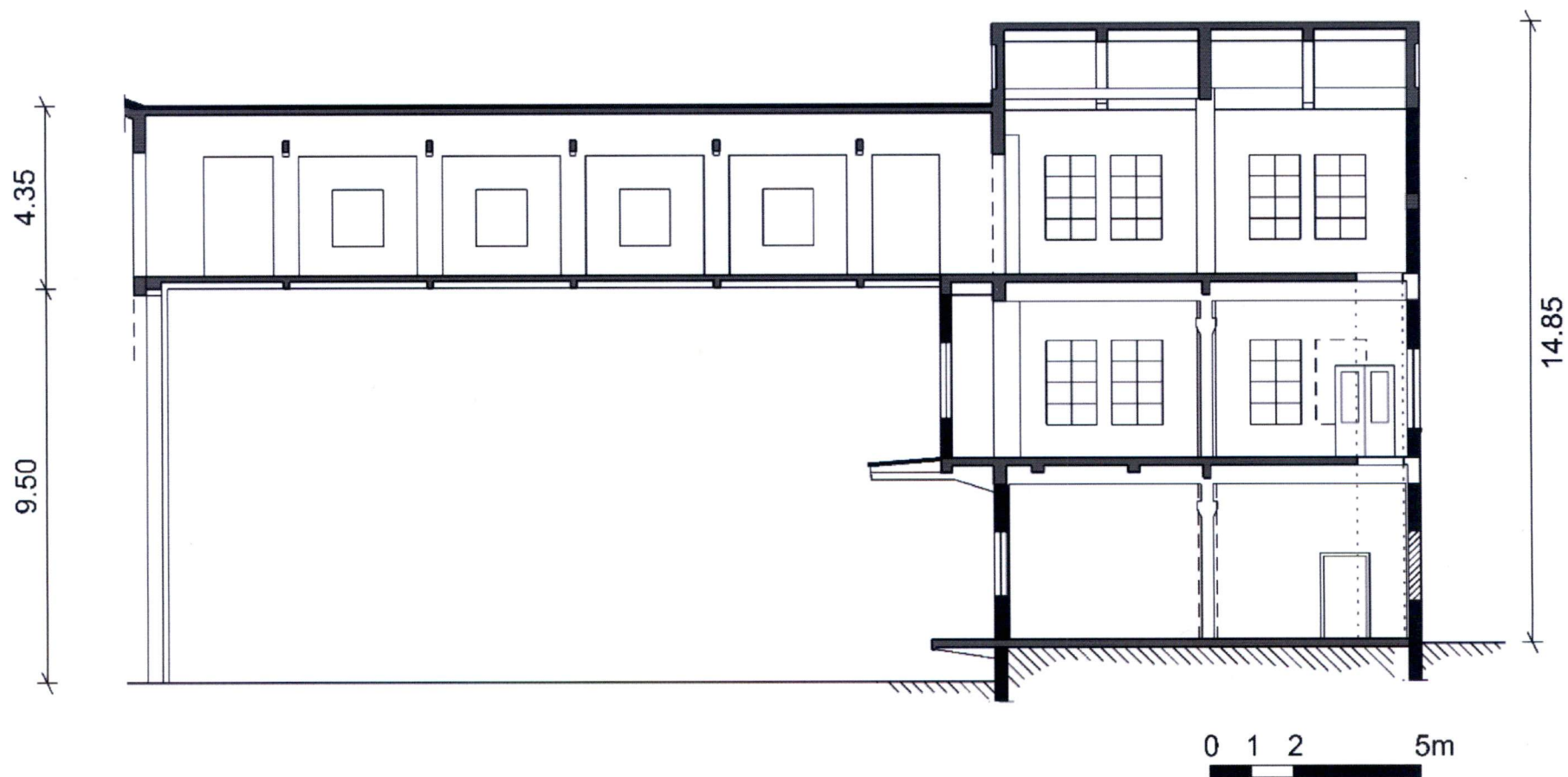
1. Miejscowość	WAPNO	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	Wapno	ESTAKADA KOMUNIKACYJNA (WSCHODNIA) w zespole Kopalni Soli Wapno	Dokumentacja techniczno- budowlana – rysunkowa
3. Powiat	wągrowiecki		
4. Województwo	wielkopolskie		

Przekrój poziomy i pionowy podłużny i poprzeczny estakady

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)

październik 2020,
dr hab. Miron Urbaniak, prof. nadzw.

Przekrój pionowy podłużny estakady wschodniej wraz z budynkiem skażenia soli

1. Miejscowość	WAPNO	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	Wapno	ESTAKADA KOMUNIKACYJNA (WSCHODNIA) w zespole Kopalni Soli Wapno	Dokumentacja fotograficzna
3. Powiat	wągrowiecki		
4. Województwo	wielkopolskie		

1

2

1. Widok estakady od południowego wschodu, z lewej masyw budynku skażania soli
2. Elewacja wschodnia estakady
3. Widok estakady od południowego wschodu
4. Widok estakady od wschodu, w głębi estakada zachodnia
5. Widok estakady od zachodu
6. Widok estakady od północnego zachodu

3.

4.

5.

6.

1. Miejscowość	WAPNO	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres ESTAKADA KOMUNIKACYJNA (WSCHODNIA) w zespole Kopalni Soli Wapno	6. Zawartość załącznika Dokumentacja fotograficzna
2. Gmina	Wapno		
3. Powiat	wągrowiecki		
4. Województwo	wielkopolskie		

1.

2.

1. Widok zadaszenia estakady
2. Widok estakady od południowego zachodu
3. Skrót perspektywiczny elewacji zachodniej od południa
4. Fragment estakady od południowego zachodu
5. Podparcie estakady na budynku skażania soli – od zachodu

3.

4.

5.

1. Miejscowość	WAPNO	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres ESTAKADA KOMUNIKACYJNA (WSCHODNIA) w zespole Kopalni Soli Wapno	6. Zawartość załącznika Dokumentacja fotograficzna
2. Gmina	Wapno		
3. Powiat	wągrowiecki		
4. Województwo	wielkopolskie		

1. Widok podparcia estakady na masywie młyna
2. Fragment skorodowanego zbrojenia estakady
3. Spodnia część estakady przy budynku skażania soli
4. Posadowienie estakady na ramie żelbetowej przy młynie
5. Spodnia część estakady przy młynie
6. Spodnia część estakady przy budynku skażania soli

3.

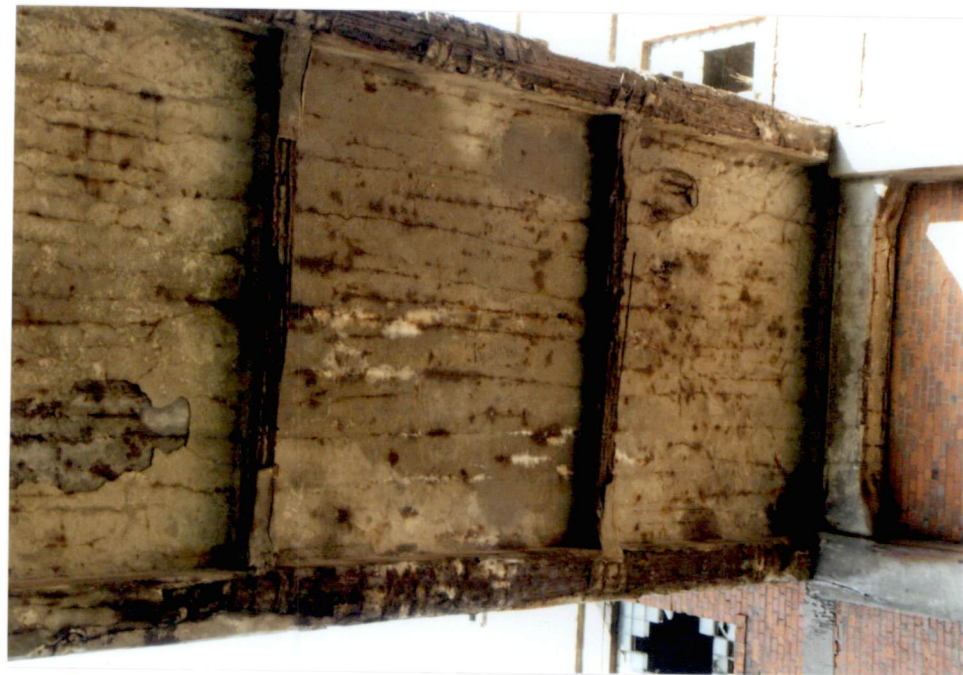
4.

5.

6.

1. Miejscowość	WAPNO	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres ESTAKADA KOMUNIKACYJNA (WSCHODNIA) w zespole Kopalni Soli Wapno	6. Zawartość załącznika Dokumentacja fotograficzna
2. Gmina	Wapno		
3. Powiat	wągrowiecki		
4. Województwo	wielkopolskie		

1. Fragment elewacji estakady z otworem okiennym
2. Fragment wnętr estakady z przemurowanym oknem
3. Wnętrze estakady
4. Wejście do estakady z budynku skażania soli
5. Wejście do estakady od strony młyna
6. Wejście do estakady od strony budynku skażania soli

3.

4.

5.

6.

